

درس ۷ مطالعه و کاوش در گذشته هاک دور

پیشینه پژوهش در تاریخ ایران باستان

الف: آگاهی تاریخی آمیخته با افسانه:

۱. حدود دو قرن پیش خط میخی رمزگشایی و خوانده شد.
۲. مطالب مربوط به سلسله‌های پیشدادیان و کیانیان آمیخته با افسانه‌های کهن بود.
۳. درباره اشکانیان مطالب، بسیار کم و محدود به بعضی اسامی بود؛ ولی در خصوص ساسانیان اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی قابل توجهی وجود داشت.

تاریخ و افسانه

۴. امروزه سلسله‌های پیشدادیان و کیانیان به عنوان دوران افسانه ای (اساطیری) تاریخ ایران شناخته می شوند.
۵. تاریخ بسیاری از اقوام و جوامع کهن از جمله تاریخ ایران زمین با افسانه و اسطوره آغاز می گردد.
۶. واژه‌هایی مانند افسانه، قصه، داستان و اسطوره، گرچه هرکدام معنای خاص و ریشه لغوی مخصوص خود را دارند، اما تقریباً همگی به معنا و مفهوم داستان یا سرگذشت خیالی و غیر واقعی به کار می روند.
۷. بیشتر اسطوره شناسان، مورخان و دیگر محققان بر این عقیده هستند که افسانه ها براساس واقعیت های تاریخی ساخته شده‌اند، اما با گذشت زمان تغییر کرده و به شکل افسانه و اسطوره درآمده اند.
۸. عموم مورخان تا دوپست سال پیش، در میان سلسله های حکومتی ایران باستان، تنها از تاریخ ساسانیان اطلاع و شناخت نسبتاً در خور توجهی داشتند.
۹. در دو قرن گذشته توجه و علاقه به تاریخ ایران در عهد باستان به طور چشمگیری افزایش یافت.
۱۰. در دوره صفویه، تمایل و علاقه اروپاییان برای مسافرت به کشور ما و شناخت تاریخ و فرهنگ آن دو چندان شد.
۱۱. با گسترش روابط سیاسی و اقتصادی ایران و اروپا در دوره قاجاریه، اروپاییان بیشتری به عنوان جهانگرد، بازرگان، سفیر، باستان شناس و ... به کشور ما آمدند.
۱۲. در زمان محمداشاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام سِر هنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد و سنگ نوشته داریوش هخامنشی را در بیستون ترجمه کرد.
۱۳. دولت فرانسه اجازه حفاری و سپس امتیاز انحصاری کاوش های باستانی را در سرتاسر ایران به دست آورد. پس از آن بود که، باستان شناسانی از فرانسه به کشور ما آمدند و در محوطه باستانی شوش به حفاری و کاوش مشغول شدند.
۱۴. در سال ۱۳۰۶ ش، کاوش های باستان شناسی از انحصار فرانسویان خارج شد.

منابع تحقیق تاریخ ایران در دوران باستان

۱۵. منابع غیر نوشتاری: این دسته از منابع، شامل تمامی آثار مادی و دست ساخته هایی می شود که از ایرانیان باستان بر جای مانده است.
۱۶. منابع نوشتاری: منظور از منابع نوشتاری، تمامی نوشته هایی است که درباره رویدادهای تاریخی ایران در عهد باستان نگارش یافته اند و یا اینکه می توان از آنها اطلاعات و شواهد تاریخی به دست آورد.
۱۷. برجسته ترین منابع نوشتاری این دوره عبارت اند از سنگ نوشته ها، گل نوشته ها، سالنامه ها و کتاب های تاریخی، ادبی، دینی و جغرافیایی.
۱۸. منابع نوشتاری تاریخ ایران در عصر باستان را می توان به دو گروه نوشته های ایرانی و نوشته های غیرایرانی دسته بندی کرد.
۱۹. عمده منابع نوشتاری غیرایرانی را کتاب های مورخان یونانی و رومی تشکیل می دهند که در صدر آنها، کتاب تاریخ هرودت قرار دارد.
۲۰. در تورات، کتاب دینی یهودیان نیز مطالبی درباره هخامنشیان و به خصوص کورش بزرگ وجود دارد.
۲۱. یکی از دلایل ضعف تاریخ نگاری دوره ی ایران باستان، این باشد که سنت شفاهی، بسیار مقبول تر و پسندیده تر از سنت کتابت بوده است.

۲۲. سنگ نوشته‌ها و لوحه‌ای گلی مهم‌ترین منابع نوشتاری ایرانی در دوره هخامنشیان هستند.
۲۳. پنج ستون از سنگ نوشته بیستون که در حقیقت گزارشی تاریخی محسوب می‌شود، به شرح وقایع دوران آغازین فرمانروایی داریوش بزرگ و سرکوب شورش‌های نواحی گوناگون اختصاص دارد.
۲۴. در کاوش‌های تخت جمشید بیش از سی هزار لوح گلی به زبان ایلامی کشف گردید.
۲۵. سنگ نوشته شاپور یکم در کعبه زرتشت در نقش رستم که شرح جنگ‌های این پادشاه با رومیان را بازگو می‌نماید.
۲۶. خداینامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دوره ساسانی به شمار می‌روند.
۲۷. محتوای خداینامه‌ها، آمیخته با افسانه و قصه‌های کهن بوده و مطالب راجع به دوره ساسانی در آنها با واقعیات تاریخی انطباق دارد.
۲۸. در قرون نخستین هجری مورخان مسلمان ایران مانند طبری، دینوری و ... با استفاده از ترجمه‌ای که از خداینامه‌ها به عربی شده بود، اقدام به نگارش تاریخ ایران باستان کردند.
۲۹. منابع دست دوم یا تحقیقات عمدتاً شامل انواع مختلفی از کتاب‌ها، مقاله‌ها، پایان نامه‌های تحصیلی و طرح‌های پژوهشی می‌شود که در دوپست سال اخیر توسط محققان، اعم از مورخان و باستان‌شناسان و زبان‌شناسان ایرانی و غیر ایرانی نوشته شده است.